

מחקר בתולית זו עשה פרופ' שמחה עמנואל, 'ואיש על מקומו מבואר שמו – לתולדותיו של ר' ברוך בר יצחק', תרביץ סט, ג (ניסן-סיון תש"ס), עמ' 438.

ב. פרופ' הרב יעקב שמואל שפיגל פרסם תשובה מאת הרב יצחק אייזיק וואליך (עמ' עג-עת). בסוף הקטע כותב המשיב שהאמונה במשיח בן אפרים מקורה בספרי מדרשים מאוחרים. ותמה על כך בצדק המהדיר במבוא שם (עמ' עב) שהרי בתלמוד דידן מסכת סוכה (נב א) מבואר באריכות עניין משיח בן יוסף, וצ"ע.

אולי ימצאו הקוראים טעם במעשה המסופר על רבי ישראל מאיר הכהן מראדין, בעל חפץ חיים: "גם היה יהודי שהוא מצא את פירוש הר"ת על הש"ס אצל הותיקן והוא כותב שכל הסיפור בגמרא על משיח בן יוסף אינו נכון רק הגויים ששלטו על הספרים שלנו המציאו את זה כדי לכלכל את כלל ישראל שיש כמה משיחים. אמר על זה הח"ת שזה לא מסתבר כיון שכלל ישראל קבלו כך מדורי דורות ולא מסתבר שכלל ישראל שגו בשגיאה גדולה כל כך. אבל לא אמר אם זה אפיקורסיות או לא" (דברי נכדו, הרב צבי הירש זקס, נדפסו בספר מאיר עיני ישראל, א, בני ברק תשנ"ח. עמ' 65). אגב. פירושו של רבנו חננאל לתלמוד מכת"י ותיקן נדפס כידוע כבר בשנת תרמ"ב בש"ס וילנא ובפירושו לסוכה (נב ב ד"ה ד' חרשים) הוא מזכיר את משיח בן יוסף ללא הסתייגות.

ג. הרב יצחק שכטר במאמרו המקיף על שופר של ראש השנה הביא אגרת ששלח הרב יום טוב מילהויזן. אוסיף כאן שפרופ' ישראל יובל בספרו 'חכמים בדורם', ירושלים תשמ"ט, עמ' 106, 107, מתארך את המכתב לקיץ של שנת ה' קפ"א, זאת בהסתמך על הכתוב באגרת שם: "קללת רבי יצחק פגע בנו בסוף שנה זו". משפט המכוון לדעתו למסע הצלב שנערך אז כנגד ההוסיטים ובו נפגעו יהודי אשכנז (הפנה אותי לכך הרב ד"ר ארי צבי זיבוטפסקי ובתוך רבים אהללנו). תיאור מפורט של סבלות היהודים באותם ימים, כתב פרופ' יובל במאמרו 'יהודים הוסיטים וגרמנים', ציון נד (תשמ"ט) עמ' 319-275. אחד החתומים על האגרת הוא הרב יחיאל ב"ר אפרים סחלאן. לדמותו ראו בספרו הנזכר של יובל, עמ' 163 (הוא מתקן: סמלמן).

בהמשך המאמר (עמ' קנז-קס) התפרשו באריכות פרטי כפיפת השופר. מהכתוב שם משתמע כאילו המנהג שרווח בארצות אשכנז היה להשאיר את כפיפתה הטבעית של הקרן, ולפשט רק את חלקה הצר המשמש לפייה. העיר לי כותב המאמר, הרב יצחק שכטר, שאין זה מדויק. מדברי פוסקי אשכנז לדורותיהם נראה שהקרניים מהם נעשו שופרותיהם נפשטו לגמרי ע"י האומנים ורק לאחר מכן היו מסיטים הצידה את חלקם הרחב, כדי לשוות לשופר מראה כפוף. ראיה לכך מדברי מהרי"ל (הלכות שופר אות ג) הכותב שיש עניין להפוך את השופר שפיו (היינו חלקו הרחב) יהיה כלפי מעלה. הרגיל בשופרות שלנו משתאה על הקפדה זו, שהרי העמדתו הפשוטה של השופר בפי התוקע, גורמת לכך שחלקו הרחב יהיה כלפי מעלה (רחוק לומר שכוונתו לומר שלא להפוך את השופר ולתקוע כשפיו כלפי מטה. מה גם שהתוקע באופן זה לא קיים מצוות תקיעה כלל, שכל המצוות אין יוצאין בהן אלא דרך גדילתן. ראו שו"ת בנין שלמה או"ח סי' מח). גם מחלוקת הפוסקים האם די להעמיד את פי השופר כלפי מעלה, או שיש להטות את גוף השופר באלכסון שיעמוד למעלה מפי התוקע (מג"א סי' תקפה סק"ג ובנו"כ שם; וע"ע בספר נימוקי או"ח על אתר), לא מובנית למורגל בשופרות שלנו.

כדי לבאר את דבריהם נעיין שוב בכפיפת השופר. התקיעה בשופר נעשית כשפייתו מונחת רוחבה לרוחב פי התוקע. באופן זה, כפיפתו של השופר אמורה להיות לצידו ולא לגובהו, שהרי השופר כולו